

לקט לכבוד ט"ו בשבת ושבת שירה

דברי פתיחה

ברוב השנים, ט"ו בשבת ושבת שירה סמוכים, ואף מתמזגים באותו היום. סמיכות זו אומרת דרשני. מדוע ראש השנה לאילן, החג שדרכו מחשבים נטע רבעי וערלה ושנות המעשר, תמיד נמצא בסביבת השבת המכונה "שבת שירה", שבת שבא אנו קוראים על שירת הים ושירת מרים, ומפטירים בשירת דבורה?

המדרש מלמד על לאה אמנו שבעקבות לידת יהודה, הייתה הראשונה שהודתה לקב"ה: משל למה הדבר דומה, לכהן שהלך לבית הגרנות לקבל תרומות ומעשרות, בזמן שנותן לו בעל [השדה] התרומה והמעשר לא משבח ליה, ואם מוותר ליה מדידה מיד משבחו, כך לאה כיון שראתה שנתן לה הקדוש ברוך הוא יותר משלשה בנים, נתנה לו הודאה (מדרש אגדה בראשית פרק כט סימן לה)

עד לידת בנה הרביעי, הבן שסימל קבלת דבר מעבר למצופה, לא נתנה לאה תודה מיוחדת לקב"ה. קבלת דבר מעבר למצופה מוביל לנתינת תודה מיוחדת. אבל דבר שמקבלים באופן תדיר, שלא שמים לב אליו, לעיתים אנו לא מודים עליו כמו שצריך. תוצרת הארץ - פירות וירקות - אנו מקבלים בתדירות. מספיק לקפוץ לחנות או לשוק ולקחת מכל טוב, וכך גם שאר המוצרים. ט"ו בשבת נותן לנו הזדמנות לעצור ולחשוב - מהיכן מגיעה כל התוצרת הזו? האם אנו עוצרים ואומרים תודה לספק הגדול, קונה שמיים וארץ, וגם לאנשים שנמצאים בכל התהליך מרגע הזריעה ועד שהמוצר מונח על שולחנו - חקלאים, המוכרת בסופר, מי שהכין את המאכל בבית או במסעדה? בט"ו בשבת אנו חוגגים לפרי האילן יום הולדת, וכמו בכל יום הולדת, היום הזה מיועד כיום של חשבון נפש, להסתכל על מעשנו וסביבתנו, להבין שאין זה כוחי ועוצם ידי, אלא שיש הרבה שותפים למקום, ועלינו להודות לכולם. ומה הקשר לשירה?

אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: ומה מעבודות לחירות אמרינן שירה - ממיתה לחיים לא כל שכן? (מגילה דף יד ע"א) רש"י על הגמרא מסביר שהשירה המדוברת כאן היא שירת בני ישראל על הים. ביציאת מצרים נהיינו לעם. קיבלנו חיים כאומה, ועל כך אנו אומרים שירה. חגו של העולם הטבעי שמסביבנו - פירות האילן, הירקות, הצמחייה שנותנת אוויר לעולם ועוד - הוא ט"ו בשבת. ביום זה אנו זוכרים את הבורא ואת בריאתו, את הדברים הבסיסיים שנותנים לנו חיים, וכדברי הגמרא, ממיתה לחיים לא כל שכן שנאמר שירה? האתגר שלנו הינו להכיר במתנות היום-יומיות המתקבלות מגבוה, ומתוך כך נזכה לאמר לפניו שירה חדשה.

מקורות ושאלות לדיון בשבת שירה וט"ו בשבת

שירה כמכוננת את הלב
חקור לך אחר ניגונים וכשתתפלל אמור אותן באותו ניגון שנעים ומתוק בעיניך באותו ניגון אמור תפלתך ותתפלל תפלתך בכוונה וימשוך לך אחר מוצא פיך. (ספר חסידים סימן קנח)

- כיצד ניגון ושירה עוזרים לכוונה בתפילה?
- האם יש ניגונים שלדעתכם יעזרו יותר וכאלה שפחות?

תמיד בשירה
ועל זה רמזו רבותינו ז"ל בפרק חלק (סנהדרין צד א) בקש הקדוש ברוך הוא לעשות סנחריב גוג ומגוג, וחזקיה משיח. אמרה מדת הדין, ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך ולא עשיתו משיח, וחזקיה שלא אמר לפניך וכו'. וקשה, והא' 'מכתב לחזקיהו' כתיב (ישעיה לח, ט). אלא לפניך דייקא, כלומר, שלא הקדים לומר שירה קודם שעשית בפועל מה שהבטחת אותו, כי היה לו תכף להתלבש באמונה ולומר שירה לפניך קודם שעושה הדבר. (של"ה פרשת בשלח תורה אור)

- האם תמיד ניתן לשיר? האם יש מצבים בהם השירה איננה במקום?
- האם בכוח השירה להרבות ביטחון בה'?

טיב הארץ
וְאָרֶץ לְהִצְיָלוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל אֶרֶץ זָבֹת חֶלֶב וְדָבָשׁ... (שמות פרק ג, ח)

- מדוע חלב ודבש מסמלים את טובת הארץ? האם ריבוי החלב והדבש מצוי רק בארץ ישראל? אם לא, מדוע התורה מייחדת את התיאור הזה לארץ?

עצים קודמים למשיח?
אם היתה נטיעה בתוך ידך ויאמרו לך הרי לך המשיח. בוא ונטע את הנטיעה ואח"כ צא והקבילו (אבות דרבי נתן פרק לא)

- המדוע נטיעת עצים כל כך חשובה שהדבר קודם לקבלת פני המשיח אשר לו אנו מחכים בכל יום?

שמחת השירה
אמר רב יהודה אמר שמואל: מניין לעיקר שירה מן התורה? ...רב מתנה אמר, מהכא: תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, איזו היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב? הוי אומר: זה שירה. (ערכין דף יא ע"א)

- מה יש בשירה שאין בעבודת ה' בדרכים אחרות המביאות לידי שמחת הלב?

והיה כעץ מלים: תהלים א
וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עַל פְּלִגֵּי מַיִם אֲשֶׁר פָּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעָלְהוּ לֹא יִבּוֹל וְכֹל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ:

שטראוס-עמילא | שטראוס-עמילא | שטראוס-עמילא | שטראוס-עמילא

שירת העשבים
מלים: נעמי שמר, מבוסס על דברי רבי נחמן מברסלב, לחן: נעמי שמר
דַּע לֶךְ, שְׁכַל רוּעָה וְרוּעָה,
יֵשׁ לּוֹ נְגוֹן מִיּוֹחַד מְשֻׁלוֹ.
דַּע לֶךְ, שְׁכַל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב,
יֵשׁ לּוֹ שִׁירָה מִיּוֹחַדָּת מְשֻׁלוֹ,
וּמִשִּׁירַת הָעֵשֶׂבִים נַעֲשֶׂה נְגוֹן שֶׁל רוּעָה.

כְּמָה יִפָּה, כְּמָה יִפָּה וְנָאָה,
כְּשִׁשׁוּמְעִים הַשִּׁירָה שְׁלָהֶם.
טוֹב מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל בִּינֵיהֶם,
וּבְשִׁמְחָה לַעֲבֹד אֶת ה',
וּמִשִּׁירַת הָעֵשֶׂבִים,
מִתְפַּלֵּא הֵלֵב וּמִשְׁתוֹקֵק.

וּכְשֶׁהֲלֵב מִן הַשִּׁירָה מִתְפַּלֵּא,
וּמִשְׁתוֹקֵק אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
אוֹר גָּדוֹל אֲצִי נִמְשָׁךְ וְהוֹלֵךְ
מִקְדוּשְׁתָּהּ שֶׁל הָאָרֶץ עֲלִיו,
וּמִשִּׁירַת הָעֵשֶׂבִים נַעֲשֶׂה נְגוֹן שֶׁל הֵלֵב.

שירי ט"ו בשבת ושבת שירה

צדיק כתמר
מלים: תהלים צב
צְדִיק כְּתַמָּר יִפְרַח פְּאֵרָז בְּלִבְנוֹן
יִשְׁגָּה: שְׁתוּלִים בְּבֵית ה' בְּחִצְרוֹת
אֶלְקֵינוּ יִפְרִיחוּ: עוֹד יִנְבּוֹן בְּשִׁיבָה
דְּשָׁנִים וְרַעֲנָנִים יִהְיוּ: לְהַגִּיד כִּי יֵשֶׁר
ה' צוּרֵי וְלֹא עֲזָלְתָהּ בּוֹ:

אילן אילן מילים: תענית דף ה"ב
אֵילָן אֵילָן בְּמָה אֶבְרָכְךָ? הֲרִי פִירוֹתֶיךָ
מִתְוַקֵּין, צִלְךָ נְאֻמָּה, אֲמִית הַמַּיִם עוֹבְרֶת
תַּחְתֶּיךָ. אֵלָּא יְהִי רְצוֹן שְׁכַל נְטִיעוֹת
שְׁנוּטְעִין מִמָּדָה יְהִיו כְּמוֹתָךְ